

Vägen till en frisk förskola

Strategi för giftfri förskola

 Trollhättans Stad	Dokumentbeteckning Strategi för en giftfri förskola i Trollhättan, antagen av Utbildningsnämnden	Dnr UN 2016-00691-442
Antaget av/Ansvarig UN	Handläggare/Förvaltning Utbildningsförvaltningen	Datum/Ersätter 2016-11-29

Syfte Strategi för en mer giftfri miljö i förskoleverksamheten
Gäller för Trollhättans Stads förskolor
Referensdokument Mål- och resursplan, MRP 2016-2018, programförklaring Trollhättans Stads miljöpolicy 2016 Läroplan för förskolan, Lpfö 98, reviderad 2010 Miljöbalken Nationella miljö kvalitetsmålet giftfri miljö Västra Götalandsregionens tilläggsmål till nationella miljö kvalitetsmålet giftfri miljö
Ansvar och genomförande Utbildningsförvaltningen i samråd med andra förvaltningar
Uppföljning Genom antagna handlingsplaner

Innehåll

Bakgrund: Varför strategi för giftfri förskola?	4
Barn är extra känsliga	4
Styrande dokument	5
Nuläge	6
Syfte och mål	7
Tillvägagångssätt: Ställningstaganden och strategier	9
Gå igenom, rensa bort och fasa ut produkter och kemikalier som är farliga och som finns i barnens närhet.	9
Ta fram och införa kemikalie- och miljökrav vid upphandling av varor och tjänster.....	11
Ta fram och införa miljökrav för om- och nybyggnation.....	12
Kompetensutveckling för politiker, chefer, personal och vårdnadshavare inom området giftfri förskola.	13
Bilaga 1. Exempel inför framtagning av handlingsplaner	14
Bilaga 2. Ordlista.....	17
Bilaga 3. Styrande dokument	19

Bakgrund:

Varför strategi för giftfri förskola?

Förskolan är en av de platser där våra barn vistas mest under sina tidigare år och därför vill Trollhättans Stad att förskolan är med och tar ansvar för barnens möjlighet att må bra och att inte riskera att de blir sjuka i framtiden.

Barn är extra känsliga

Ur SOU 2012:38 Minska riskerna med farliga ämnen! Strategi för Sveriges arbete för en giftfri miljö (Miljö- och energidepartementet, delbetänkande av Miljömålsberedningen)

Det finns flera skäl till att barn och ungdomar är mer sårbara än vuxna för påverkan från kemikalier. Deras kroppar är under utveckling, exempelvis när det gäller hjärna och nervsystem, fortplantnings- respektive immunsystem och olika inre organ. Störningar på denna utveckling kan få stora konsekvenser.

Barn är också mer sårbara än vuxna eftersom deras biologiska och fysiska aktivitet samt sociala beteende skiljer sig från en vuxen individs. Barn äter, dricker och andas mer än vuxna i förhållande till sin kroppsvikt. De mindre barnen exponeras genom att de suger och tuggar på saker. De vistas också exempelvis nära golvet där de utsätts för kemikalier som binds till damm.

Allt detta gör att barn i förhållande till sin vikt riskerar att få i sig högre halter av många kemikalier än vad vuxna får. Under barndomen och ungdomen sker exponering för kemikalier framför allt i hemmet men även i förskolan och i skolan där barnen tillbringar en stor del av sin tid.

En rad hormonella system samspelar för att säkra att barnet utvecklas normalt. Samspelet är komplext. Särskilt känslig för störningar är foster och små barn på grund av den snabba utvecklingen av olika organsystem. Utvecklingen fortsätter dock fram till och under hela puberteten, den period då barnet utvecklas till vuxen. De olika förlopp som styr utvecklingen från befruktningen av ägget till vuxen ålder kan störas av främmande kemiska ämnen.

Styrande dokument¹

Trollhättans Stads strategi för en giffri förskola utgår dels från *hänsynsreglerna* i 2 kapitlet i Miljöbalken och dels från det nationella miljö kvalitetsmålet *Giffri miljö*. Detta mål anger att mängden naturfrämmande ämnen inte ska påverka människors hälsa. Västra Götalandsregionen har *regionala tilläggs mål* att alla områden med mycket stor risk eller stor risk för människors hälsa eller miljön ska åtgärdas samt att andelen ekologisk konsumtion i offentliga sektorn ska öka. *Trollhättans Stads miljöpolicy* anger bland annat att vi bygger ett samhälle för alla som bor och verkar i Trollhättan där miljö och människors hälsa främjas. I *läroplanen för förskolan* står det att förskolechefen ansvarar för att barnen får tillgång till en bra miljö.

Ur Trollhättans Stads grundläggande värdering livskvalitet i *Mål- och resursplan 2016-2019*: God livskvalitet gör att människor vill bo och verka i Trollhättan. För oss betyder det att fortsätta värna om vår miljö och byggandet av ett ekologiskt hållbart samhälle.

I Västra Götalandsregionens dokument *Det goda livet* är ett av de fem fokusområdena en god hälsa. Vår hälsa påverkas av arv, livsstil och den miljö vi lever i.

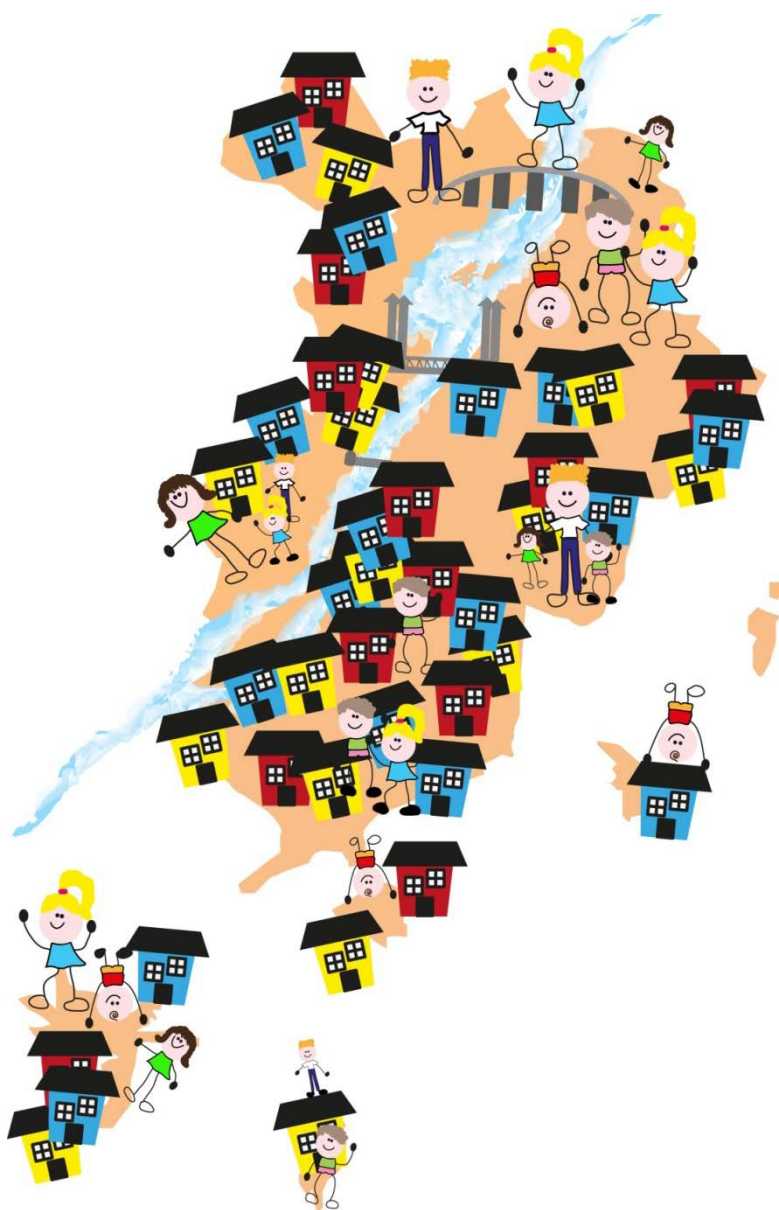
¹ Se även Bilaga 3
Styrande dokument

Nuläge

I Trollhättan finns ett femtiotal kommunala förskolor. Ungefär 2 800 barn är placerade på någon av de kommunala förskolorna.

Det har inte byggts någon ny förskola under en längre tid. Eftersom folkmängden ökar har ett behov av fler förskoleplatser uppstått och därför pågår det projektering och nybyggnation av förskolebyggnader.

Idag har vi inte helhetsbilden på hur det ser ut på våra förskolor när det gäller kemikalier i produkter och varor.

Syfte och mål

Syftet med strategin för en giffri förskola är att den ska vara ett stöd i arbetet och visa vägen mot målet att minska andelen miljöfarliga ämnen i barnens lärmiljö och att öka kunskapen kring kemikaliers påverkan. Strategin ska vara en hjälp vid planering, genomförande och uppföljning av arbetet. Begreppet "giffri förskola" är relativt etablerat i bland annat andra kommuner och organisationer och ska tolkas som en strävan. För enkelhetens skull används begreppet genomgående i strategin även om en helt giffri miljö är en omöjlighet.

Strategi för en giffri förskola är ett inriktningsdokument på övergripande nivå. Förhållningssättet som beskrivs behöver brytas ner till konkreta åtgärder. De strategier som redovisas ska användas som underlag till handlingsplaner inom den kommunala verksamheten. Det är viktigt att handlingsplanerna stödjer den inriktning som strategin ger och inte orsakar målkonflikter. Det är handlingsplanerna som styr ambitionsnivån, inte strategin. Därför ska handlingsplanerna presentera tidssatta mål med mätbara konkreta målvärden.

Med grund i Miljöbalkens hänsynsregler, det nationella målet om giffri miljö, de regionala tilläggsmålen, Trollhättans Stads miljöpolicy samt läroplan för förskolan har vi identifierat fyra olika ställningstaganden som är särskilt viktiga att arbeta med för en giffri förskola i Trollhättan. Arbeta med dessa ställningstaganden leder till att barnens förskolemiljö förbättras.

Strategier som visar på vilket sätt vi ska nå målen tydliggör vad ställningstagandena innebär.

Ställningstagande	Strategi
Barn är extra känsliga för kemikalier och produkter i sin närhet. Därför ska vi sträva mot en giffri miljö i förskolan, både inne och ute.	Gå igenom, rensa bort och fasa ut produkter och kemikalier som är farliga och som finns i barnens närhet.
Varor och tjänster som köps in ska uppfylla våra kemikalie- och miljökrav.	Ta fram och införa kemikalie- och miljökrav vid upphandling av varor och tjänster.
Byggnader och lokaler ska uppfylla våra miljökrav.	Ta fram och införa miljökrav för om- och nybyggnation.
Politiker, chefer, personal och vårdnadshavare ska förstå hur och varför förskolan ska vara giffri.	Kompetensutveckling för politiker, chefer, personal och vårdnadshavare inom området giffri förskola.

Följande handlingsplaner behöver tas fram:

- Handlingsplan för rensning av kemikalier och produkter som är farliga och som finns i barnens närhet
- Handlingsplan för kemikalie- och miljökrav vid upphandling och inköp
- Handlingsplan för miljökrav vid om- och nybyggnation
- Handlingsplan för kompetensutveckling inom området giftfri förskola

Huvudansvaret för att implementera strategin för en giftfri förskola har Utbildningsförvaltningen. Handlingsplanerna tas fram av Utbildningsförvaltningen i samarbete med andra förvaltningar.

Tillvägagångssätt: Ställningstaganden och strategier

Ställningstagande	Strategi
Barn är extra känsliga för kemikalier och produkter i sin närhet. Därför ska förskolan vara en giftfri miljö, både inne och ute.	Gå igenom, rensa bort och fasa ut produkter och kemikalier som är farliga och som finns i barnens närhet.

Förskolorna ska rensa ut befintliga produkter som kan innehålla kemikalier som kan vara skadliga. För att kunna genomföra detta ska en handlingsplan med en checklista tas fram som en vägledning för utrensningen.

Checklistan bör rangordnas så att de mest miljö- och hälsofarliga kemikalierna rensas ut först. Den ska vara tydlig och konkret.

När checklistan upprättas ska miljö- och hälsoaspekter för de olika produktgrupperna gås igenom och senaste rönen gällande farliga kemikalier och ingredienser ska beaktas. Försiktighetsprincipen, det vill säga att vidta åtgärder även om det råder ofullständig kunskap om ett ämnes farlighet, är grundläggande för arbetet med farliga ämnen. Beakta också att effekten av samverkan mellan olika ämnen, så kallade kombinationseffekter eller cocktaileffekter, fortfarande är till stor del okänd.

Följande listor kan vara en utgångspunkt för upprättande av checklistan.

Utfasningsämnen (Kemikalieinspektionen, Prioriteringsguiden PRIO) – Ämnen med särskilt allvarliga egenskaper. Användning ska upphöra.

SVHC-ämnen (Kemikalieinspektionen, Kandidatförteckningen) – Ämnen som har särskilt hälso- och miljöfarliga egenskaper. Kandidatförteckningen är kopplad till Reach.

Prioriterade riskminskningsämnen (Kemikalieinspektionen, Prioriteringsguiden PRIO) – Ämnen med farliga egenskaper där utbyte ska övervägas.

Hormonstörande ämnen (ChemSec, SIN-listan, Substitute It Now!) – Det finns ännu inga allmänt vedertagna kriterier för farligheten i hormonstörande ämnen, men SIN-listan kan användas. Den är baserad på EUs ramlag för kemikalier, REACH.

För mer information angående följande punkter, se Bilaga 1

Äta

Det finns många produkter, varor och husgeråd som riskerar att släppa ifrån sig farliga kemikalier till mat och dryck. Det är viktigt att använda produkter, varor och husgeråd som är godkända för kontakt med livsmedel.

Ekologisk mat innehåller inga rester av bekämpningsmedel.

Hygien

Hygien är viktigt, men barnet behöver inte vara kliniskt rent. Det är viktigt att tvätta händerna med tvål och vatten. Välj i första hand produkter som är miljöcertifierade.

Städ och rengöring

Kemikalier som finns i möbler och andra varor hamnar i dammet, därför är städningen viktig i arbetet för giftfria förskolor.

Möbler och inredning

Inom detta område finns allting i barnens inomhusmiljö utom lek- och skapandematerial.

Lek- och skapandematerial, inne och ute

Med lek- och skapandematerial avses alla produkter som används av barnen i lek, skapande, lärande och andra aktiviteter.

Ställningstagande	Strategi
Varor och tjänster som köps in ska uppfylla våra kemikalie- och miljökrav.	Ta fram och införa kemikalie- och miljökrav vid upphandling av varor och tjänster.

Möjligheten att ställa miljökrav vid offentlig upphandling är stor, och kan utvecklas. Miljökraven har tidigare till stor del handlat om klimataspekter, men kemikaliekrav blir allt vanligare. Kommunerna och landstingen är stora upphandlare av varor och tjänster.

Kemikaliekrav i offentlig upphandling är ett kraftfullt verktyg för att få kunskap om farliga ämnen och möjliggöra att farliga ämnen byts ut. Det kan vara svårt att upphandla utan expertkunskaper och att bedöma vilka krav som är rimliga att ställa.

För varje upphandling som omfattar varor och produkter som förekommer i barns vardag ska specifika kemikaliekrav tas fram. Principen är att Trollhättans Stad inte ska bygga upp egna system för kemikaliekraven utan istället använda befintliga verktyg, till exempel Upphandlingsmyndighetens kriterier eller kriterier som används av miljömärkningar som Svanen, Svalan eller Bra Miljöval.

Det kan vara bra att ställa krav på funktion istället för material, exempelvis krav på att produkten ska vara fri från vissa kemiska ämnen istället för krav på att produkten ska vara tillverkad av ett specifikt material. Leverantörerna kan till exempel erbjuda nya material, produkter eller lösningar som inte är kända vid upphandlingstillfället.

Inköpsansvariga i verksamheten följer Trollhättans Stads regler om inköp enligt ramavtal. Produkter med oönskade ämnen ska helst inte vara möjliga att avropa utifrån ramavtalen. Näst bäst är att produkter som är bättre än andra är särskilt utmärkta.

En handlingsplan för att specificera både generella miljökrav och produktspecifika ska tas fram och ligga till grund för det fortsatta arbetet. När handlingsplanen upprättas ska miljö- och hälsoaspekter för de olika produktgrupperna gås igenom och senaste rönen gällande farliga kemikalier och ingredienser ska beaktas.

För detaljer kring vissa produkter och produktgrupper, se Bilaga 1 Fördjupning.

Ställningstagande	Strategi
Byggnader och lokaler ska uppfylla våra miljökrav.	Ta fram och införa miljökrav för om- och nybyggnation.

Om- och nybyggnation är mer omfattande upphandlingar, men ger stora möjligheter att skapa byggnader som är en giffri miljö i sig för barnen. En handlingsplan för att ta fram och införa miljökrav vid om- och nybyggnation ska upprättas.

För att välja rätt material vid ombyggnad finns olika bedömningssystem för detta som kan användas, till exempel Byggvarubedömningen, BASTA eller Sunda hus.

Vid nybyggnation finns ytterligare kriterier, till exempel Miljöbyggnad enligt Swedish Green Building Council eller Svanens kriterier för förskolebyggnader.

Många materialval görs i projekteringen. Därför måste anlitate arkitekter och andra konsulter i projekteringen vara införstådda med de beslut Trollhättans Stad tagit kring miljökrav för om- och nybyggnation. Kraven ska förstås finnas med i upphandlingsunderlag och avtal. Kraven behöver också följas upp under byggtiden eftersom många val görs löpande och ofta under tidspress.

Ställningstagande	Strategi
<p>Politiker, chefer, personal och vårdnadshavare ska förstå hur och varför förskolan ska vara giftfri.</p>	<p>Kompetensutveckling för politiker, chefer, personal och vårdnadshavare inom området giftfri förskola.</p>

En handlingsplan för kompetensutveckling inom området giftfri förskola ska upprättas. Utbildning är nödvändigt för insatser på kort sikt men även för ett långsiktigt arbete med friska förskolor, både för anställda och förtroendevalda. Dessutom bör vårdnadshavare informeras om arbetet och barnen göras delaktiga genom aktiviteter avpassade för dem.

Här följer ett antal exempel på kompetensutveckling och utbildning som kan ingå i handlingsplanen.

- Kunskap om handlingsplanerna
- Utbildning om kemikalier i vardagen
- Ökad kunskap om kemikalier i förskolan
- Ökad kunskap om ekologisk mat
- Ökad kunskap om miljökrav i ramavtal för inköp
- Fördjupad miljöutbildning
- Kunskap om vägen till friska förskolor i Trollhättan

Bilaga 1. Exempel inför framtagning av handlingsplaner

Denna bilaga är exempel på hur tankegångar kan vara inför framtagning av handlingsplaner för att gå igenom, rensa bort och fasa ut produkter och kemikalier i barnens närhet samt för att ta fram och införa kemikalie- och miljökrav vid upphandling av varor och tjänster.

Forskning talar för att nedanstående områden kan innehålla produkter som är mindre lämpliga.

Äta

- Kärl, stekspadar, tallrikar med mera köksredskap och husgeråd i plast. Plast ska undvikas tillsammans med varm mat eftersom olika tillsatämnen från plasten kan läcka ut till livsmedlen.
- Stekpannor, kastruller, formar och liknande med non-stick-beläggning (exempelvis teflon) innehåller giftiga ämnen som kan vara farliga.
- Konservburkar och andra metallförpackningar har ofta en plastbeläggning på insidan. Vad innehåller plasten?
- Ekologisk mat. Vid framställning av ekologisk mat används inte kemiska bekämpningsmedel. Ju större andel ekologisk mat barnen äter desto mindre kemikalier får de i sig.

Hygien

- Våtservetter innehåller konserveringsmedel och ska bara användas när tillgång till vatten saknas, exempelvis på utflykter.
- Tvål och andra hygienprodukter ska vara miljömärkta och parfymfria
- Engångshandskar eller plasthandskar av vinyl ska undvikas eftersom de ofta innehåller ftalater. Latex ska undvikas eftersom det kan vara allergiframkallande. Vad finns det för alternativ?
- Handtvätt efter användning av elektronik och före mat.

Städ och rengöring

Vilken typ av kemikalier som används vid städningen är viktigt. Välj i första hand miljömärkta alternativ, var noggrann med doseringen och använd endast så mycket som behövs.

Kemikalier som finns i möbler och andra varor hamnar i dammet, därför är bra städning en viktig del i arbetet för giffria förskolor.

Möbler och inredning

- **Sovmadrasser, skötmadrasser, kuddar**
Madrasser, dynor och kuddar kan innehålla skadliga mjukgörare, flamskyddsmedel och tungmetaller. Är de tillverkade före 2007 ska de bytas ut. Undvik PVC. Det kan finnas andra alternativ till madrasser, exempelvis att barnen får sova ute i vagnar.
- **Stoppade möbler**
Möbler av skumgummi kan innehålla farliga flamskyddsmedel. Överdrag kan bestå av PVC och innehålla skadliga mjukgörare. Byt ut dessa möbler.
- **Textilier, vaxdukar, duschdraperier, mattor**
Textilier som är smutsavvisande, antibakteriella och flamsäkra innehåller alltid kemikalier och ska undvikas. Nya textilier ska tvättas innan användning. Vaxdukar, draperier och mattor av PVC kan innehålla skadliga mjukgörare och ska undvikas.
- **Förvaring**
Lådor av vissa plaster är olämpliga att använda som förvaringslådor.
- **Lampor**
Glödlampor eller lågenergilampor kan innehålla bland annat kvicksilver, så det är viktigt att det finns rutiner kring hanteringen av trasiga lampor.

Lek- och skapandematerial

- **Plastleksaker, skumgummi, parfymade leksaker.**
Exempel: Plastleksaker kan innehålla tungmetaller och skadliga mjukgörare. Tungmetaller har skadliga effekter på nervsystemet och kan vara cancerframkallande. Vissa mjukgörare kan vara hormonstörande. Plastleksaker tillverkade inom EU efter 2013 och som är CE-märkta kan användas. Generellt sett har leksaker mycket hårdare reglering än varor som inte är tillverkade att vara leksaker.
- **Skapandematerial**
Färger, kitor, pennor, modeller, lim med mera. Material av detta slag räknas oftast inte som leksaker utan följer annan lagstiftning. Tänk också på att inte använda frigolit, plaströr och liknande som skapandematerial då sådana produkter inte alls är avsedda att användas av barn.
- **Elektronik**
Exempel: Elektronik som inte är avsedd att leka med kan innehålla tungmetaller och flamskyddsmedel. Exempel på sådan elektronik är mobiltelefoner, tangentbord, sladdar och datorer. Elektronik av detta slag är helt olämplig för barn att leka med och ska därför rensas ut och lämnas till återvinning. Förskolan ska i fortsättningen inte heller ta emot gammal elektronik.
Elektronik som ska användas av barnen, till exempel ipad och dator, bör inte förvaras eller användas i samma rum som barnen vistas länge i, till exempel vilrum. Inför en rutin för handtvätt efter användningen av elektronik för att minska risken att barnen får i sig ämnen från elektroniken.

- **Utklädnings saker**

Exempel: Bland utklädnings saker kan finnas varor som kan innehålla ämnen som är skadliga för barnen och miljön. Exempel är skor och väskor av konstskinn i PVC-plast eller kromgarvat läder. Ett annat exempel är oäkta metall smycken. Varor som inte är tillverkade för barn bör inte användas som leksaker.

- **Utemiljö**

Exempel på material som är skadliga för hälsan eller miljön är bildäck, tryckimpregnerat trä, mjukgjord asfalt. När utemiljön byggs om eller material byts ut ska skadliga material ersättas.

För leksaker utomhus gäller samma punkter som under lek- och skapandematerial ovan.

Bilaga 2. Ordlista

Bioackumulering – En process där miljögifter ansamlas i levande organismer. Gifter som inte är biologiskt nedbrytbara ansamlas i organismer och i högre halter hos organismer högre upp i näringskedjan.

ChemSec – Internationella kemikaliesekretariatet är en ideell samarbetsorganisation med syfte att skynda på utfasningen av farliga kemiska ämnen.

Cocktaileffekt – Kallas även kombinationseffekt och innebär att effekten av en blandning av kemikalier kan vara större än de enskilda ämnenas effekt var för sig.

Flamskyddsmedel – Medel som används för att göra material mindre lättantändligt. Vissa flamskyddsmedel kan vara miljö- och hälsofarliga.

Ftalater – En grupp ämnen som bland annat används som mjukgörare i plast. Ftalater kan läcka ut ur plast och tas upp av kroppen. Några ftalater misstänks vara så skadliga att de är förbjudna i bland annat leksaker.

Försiktighetsprincipen – Det finns ingen exakt definition på detta begrepp men innebörden är att vidta åtgärder även om det råder ofullständig kunskap om ett ämnes farlighet. I Miljöbalken är försiktighetsprincipen en del av hänsynsreglerna.

Hormonstörande ämnen – Ämnen som påverkar de hormonella systemen och kan orsaka skada. Exempel på skador är fortplantningsstörningar, missbildningar, cancer, hjärt- och kärlsjukdomar och skador på immun- och nervsystem. Hormonstörande ämnen anses som utfasningsämnen av Kemikalieinspektionen. De bedöms som särskilt farliga ämnen (SVHC) av Reach.

Hänsynsreglerna – De allmänna hänsynsreglerna finns i kapitel 2 i Miljöbalken och ska förebygga negativa effekter av verksamheter och öka miljöhänsynen.

Kandidatförteckningen – En förteckning med ämnen som har särskilt hälso- och miljöfarliga egenskaper och kallas SVHC-ämnen (särskilt farliga ämnen).

Mutagena ämnen – Ämnen som orsakar mutationer hos en organism, det vill säga förändrar den genetiska informationen, DNA, i organismen.

PBT-ämnen – En grupp av ämnen som är svårnedbrytbara (persistenta), bioackumulerande och toxiska. Det innebär att de inte bryts ned i miljön, att de ansamlas i organismer och att de är giftiga.

PRIO – En databas framtagen av Kemikalieinspektionen och som kan användas som ett verktyg för den som vill minska användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier.

Prioriterade riskminskningsämnen – Ämnen som har mycket hög akut giftighet, är allergiframkallande, har hög kronisk giftighet, är mutagena, har långtidseffekter på miljön, är potentiella PBT / vPvB (Persistenta, Bioackumulerande, Toxiska / mycket Persistenta, mycket Bioackumulerande).

PVC – Polyvinylklorid, en vanlig sorts plast som är ganska hård. För att göra den mjuk tillsätts mjukgörare och för att göra den stabil tillsätts stabiliseringsmedel. Vissa mjukgörare och stabiliseringsmedel är miljö- och hälsofarliga.

Reachförordningen – En europeisk ramlag för registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier. Reach ersätter stora delar av de kemikaliereregler som gällde före 1 juni 2007 i EU och i Sverige.

Reproduktionstoxiska ämnen – Ämnen som skadar fortplantningsförmågan.

Riskminskningsämnen – Ämnen med egenskaper som ska ges särskild uppmärksamhet.

SIN-listan – (Substitute It Now) Förteckning över ämnen som är utvalda utifrån kriterierna för särskilt farliga ämnen (SVHC) i Reach. Syftet med listan är att hjälpa företag och organisationer att påskynda utfasningen av särskilt farliga ämnen. Listan uppdateras löpande och tas fram av ChemSec.

SVHC (Substances of Very High Concern) – Särskilt farliga ämnen som är upptagna i kandidatförteckningen.

Tungmetaller – Grundämnen som är naturligt förekommande och som inte bryts ner. Vissa tungmetaller har hälso- och miljöeffekter, till exempel bly, kvicksilver, kadmium och nickel.

Utfasningsämnen – Ämnen med så allvarliga egenskaper att de inte bör användas. Det är ämnen som är cancerframkallande, mutagena, reproduktionstoxiska, hormonstörande, särskilt farliga metaller, PBT / vPvB (Persistenta, Bioackumulerande, Toxiska / mycket Persistenta, mycket Bioackumulerande), ozonstörande.

vPvB-ämnen – Ämnen som är mycket svårnedbrytbara (persistenta) och mycket bioackumulerande. Sådana ämnen kan vara problematiska även om de inte är bevisat giftiga.

Bilaga 3. Styrande dokument

Miljöbalken 2 kapitlet – Hänsynsregler

<https://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19980808.HTM>

2 § Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

3 § Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.

Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

4 § Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga. Motsvarande krav gäller i fråga om varor som innehåller eller har behandlats med en kemisk produkt eller bioteknisk organism.

5 § Alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd skall hushålla med råvaror och energi samt utnyttja möjligheterna till återanvändning och återvinning. I första hand skall förnybara energikällor användas.

Nationella miljö kvalitetsmålet om giftfri miljö

<http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/4-Giffri-miljo/>

"Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna."

– Riksdagens definition av miljö kvalitetsmålet.

Västra Götalands regionala tilläggs mål till miljö kvalitetsmålet giftfri miljö

<http://lansstyrelsen.se/vastragotaland/Sv/miljo-och-klimat/miljomal/vastra-gotalands-miljomal/Pages/giffri-miljo.aspx>

3. Alla områden med mycket stor risk eller stor risk för människors hälsa eller miljön ska åtgärdas

4. Ökad ekologisk andel konsumtion i den offentliga sektorn

Trollhättans miljöpolicy

<http://www.trollhattan.se/startside/bygga-bo-och-miljo/klimatforandringar-och-miljo/miljopolicy/>

Trollhättans stad ska arbeta för en ekologisk hållbar utveckling där kretsloppstänkande och god hushållning med resurser ska vara ledstjärnan. Vi bygger ett samhälle för alla som bor och verkar i Trollhättan där miljö och människors hälsa främjas.

Det innebär att:

- Bidra till att förverkliga de nationella miljömålen.
- Verka för att ekosystemtjänster integreras i beslut där så är skäligt.
- Målmedvetet arbeta för att vara en förebild som nyskapande och pådrivande i miljöarbetet.
- Sträva efter att bli bättre med särskilt fokus på att minska utsläpp av växthusgaser och miljö- och hälsofarliga ämnen.
- Ställa miljökrav på leverantörer, partners och oss själva, samt aktivt söka samverkan och samarbete inom miljöområdet, såväl inom som utom Trollhättans Stad.

Läroplan för förskolan, Lpfö 98, reviderad 2010 (Skolverket)

http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2442.pdf%3Fk%3D2442

2.7 Förskolechefens ansvar

Förskolechefen har ansvaret för förskolans kvalitet och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

...

- förskolans lärandemiljö utformas så att barnen får tillgång till en bra miljö och material för utveckling och lärande

Det goda livet, Västra Götalandsregionen

<http://www.vgregion.se/upload/Regionkanslierna/regionutveckling/RUSEN/visionwebbversion.pdf>

Hälsa är ett centralt värde i Det goda livet. Vår hälsa påverkas av arv, livsstil och den miljö vi lever i. Förändringar i levnadssätt, bättre boende- och arbetsmiljöer och hälso- och sjukvårdens utveckling har i det långa perspektivet lett till bättre hälsa och ökad livslängd. Fortfarande finns dock hälsoproblem. Att samhällsutvecklingen i stort och förhållanden i arbetslivet har betydelse är otvetydigt. En god fysisk miljö är viktig, men också stabila sociala och ekonomiska förhållanden med en uthållig tillväxt som skapar resurser till alla och ger arbete.

